

12-15 Kasım
2009
ESKİŞEHİR
15.
ULUSLARARASI
EĞİTİMDE YARATICI DRAMA
SEMİNERİ

"YAŞAMDA DRAMA-
DRAMADA YAŞAM"



A PEGEM
AKADEMİ

Yayına Hazırlayanlar: Ali Öztürk



Ali ÖZTÜRK

12-15 Kasım 2009
15. ULUSLARARASI EĞİTİMDE YARATICI DRAMA SEMİNERİ
Yaşamda Drama – Dramada Yaşam

ISBN 978-625-7582-91-9
DOI 10.14527/9786257582919

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ekim 2021, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler - Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Prof. Dr. İnci SAN'ın Anısına

KURULLAR

SEMİNERE İLİŞKİN KURULLAR VE KOMİTELER

Seminer Onursal Başkanları

Prof. Dr. Fevzi SÜRMEĒĒ (Anadolu Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. İnci SAN (Çağdaş Drama Derneği Onursal Başkanı)

(Seminer Düzenleme Kurulu)

Prof. Dr. Yüksel KOCADORU (Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı)

Prof.Dr. Esmahan AĞAOĞLU (Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü)

Yrd. Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK (Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi)

Seminer Organizyon Kurulu

Yrd. Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK (Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi,
Çağdaş Drama Derneği Eskişehir Şubesi Başkanı)

Yrd. Doç. Dr. Ömer ADIGÜZEL (Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri
Fakültesi, Çağdaş Drama Derneği Genel Başkanı)

Murtaza AYKAÇ (Çağdaş Drama Derneği Genel Merkezi Saymanı)

Oylum AKKUŞ (Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Uluslararası
Yazışmalar)

Asuman VURAL (Milli Eğitim Bakanlığı, Çağdaş Drama Derneği Eskişehir
Şubesi)

İhsan METİNNAM (Çağdaş Drama Derneği Eskişehir Şubesi)

Asuman ÖZÇELİK (Çağdaş Drama Eskişehir Şubesi)

Birgöl Gürsoy (Çağdaş Drama Derneği Eskişehir Şubesi)

Hakan SEZEREL (Çağdaş Drama Derneği Eskişehir Şubesi)

Elif ERKOCA AKKÖSE (Çağdaş Drama Derneği Eskişehir Şubesi)

Ayşe AKTUNA (Çağdaş Drama Derneği Eskişehir Şubesi)

Seminer Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü ve
Çağdaş Drama Derneği Eskişehir Şubesi tarafından düzenlenmiştir.

ÖN SÖZ

Türkiye’de eğitimde drama veya yaratıcı drama olarak adlandırılan bu yöntem ve alan (ders), hocalarımız Prof. Dr. İnci San ile oyuncu, yazar ve yönetmen Tamer Levent’in akademik işbirliği ile Ankara’da başladı. 1982 yılındaki bu ilk buluşma, eğitimde dramanın bugünkü anlamında kullanılmasının da yollarını açtı.

Eğitim ve sanat dünyası ile birlikte akademik çevrenin güç birliği ve Ankara’da Goethe Enstitüsü ile British Council’in desteğiyle ilki 1985 yılında gerçekleştirilen “1.Uluslararası Eğitimde Dramatizasyon Semineri” bir yönüyle Türkiye’de yaratıcı drama alanının akademik anlamda tartışılmasının başlangıç tarihini oluşturur.

İlk buluşmanın adının seminer programında İngilizce olarak “Drama in Education Congress” olarak yazıldığı görülür. Bu durum drama buluşmalarının daha başlangıcından beri bir kongre niteliği taşıdığını göstermektedir. İlk kez dramatizasyon adı ile de olsa eğitimde drama veya yaratıcı drama, akademik olarak bu seminerde tartışmaya açılmış, kuramsal ve uygulamalı tartışmalar da bu seminerle başlamıştır.

Eğitim sistemimiz bu yöntem ile karşılaştıktan sonra ilerde bağımsız bir ders olacak “Drama” alanına da yer açmak durumunda kalmıştır. Bu buluşmalara katılanlar aynı zamanda Çağdaş Drama Derneği’mizin de 1990 yılında kurulmasına öncülük etmiş, eğitimde drama alanında Türkiye’nin ilk sivil toplum örgütünün kurulmasını da sağlamışlardır. Emek veren herkese teşekkürlerimiz az gelirdir.

Drama buluşmalarımızın bir kitap olarak yayınlanması Derneğimizin en önemli amaçları arasındadır. Bu amaç aynı zamanda geleceğe bırakılacak olan bir “kültürel miras” olarak da değerlendirilebilir. Bu kitaplar eğitim fakültelerinin öğretmen yetiştiren pek çok bölümünde zorunlu ya da seçimsel olarak okutulan yaratıcı drama derslerinde ve derneğimiz tarafından yürütülen eğitimlik eğitiminde; drama etkinliklerinin analizi, ders ortamlarına aktarımı, farklı ülke drama eğitimlerinin drama’ya bakış açıları ve geçirdikleri değişimlerin öğrenilmesi yönünden önemli katkılar sağlamaktadır.

Derneğimiz Eskişehir Şubesi öncülüğünde gerçekleştirilen ve Eskişehir’de 12-15 Kasım 2009 tarihleri arasında gerçekleştirilen 15. Uluslararası Eğitimde Yaratıcı Drama Semineri, atölye çalışmaları konferans ve panel konuşmalarından oluşan bir içerikle gerçekleştirilmiştir. Bu kitap seminer çalışmalarındaki etkinliklerden oluşturulmuştur. Kitabın, eğitimde yaratıcı drama alanında her geçen gün artan yayın gereksiniminin karşılanmasında önemli katkı getireceğini umuyorum.

Kitabın yeni biçim ve içerikle hazırlanmasında Akın Keklik’in önemli katkıları oldu. Kendisine ve başta Eskişehir Şubesi Başkanımız Prof. Dr. Ali Öztürk’e

bu güzel ve kalıcı çalışma için teşekkür ederim. Seminer ve kongre kitaplarımızı özenli bir çalışma ile hazırlayan Pegem Akademi Yayınları tüm çalışanlarına da ayrıca teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ömer Adıgüzel

Ankara Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Fakültesi

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	v
Prof. Dr. Ömer Adıgüzel	
Kurullar.....	iv

1. BÖLÜM AÇILIŞ KONUŞMALARI

Bir “Oyunsu Süreç” Daha Başlıyor!.....	2
Yrd. Doç. Dr. Ali Öztürk	
Drama ve Yaşam İlişkisi.....	4
Yrd. Doç. Dr. Ali Öztürk	
Yaratıcı Drama Eğitimi Fakültemizin Ayrıcalığıdır!.....	8
Prof. Dr. Yüksel Kocadoru	

2. BÖLÜM ATÖLYELER

Atölye 1: “Müzik, Dans ve Drama” Ulrike Jungmair	9
Atölye 2: - “Özel Eğitim ve Drama” Gertrud Auge	36
Atölye 3: “Masallar, Yaşam ve Drama” Patrice Baldwin	63
Atölye 4: “Fiziksel Tiyatro ve Drama” Roberta Secchi.....	103

3. BÖLÜM ATÖLYELER

Ek-1 Kongre Afişi.....	131
Ek-2 Eğitimcilerin Özgeçmişleri	132
Ek-3 Seminer Programı.....	134
Ek-4 Atölyeler ve Sorumluları	135
Ek-5 Basın Duyurusu.....	136
Ek-6 Fotoğraflar.....	139

1. BÖLÜM

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Sunucu: Sayın davetliler ve katılımcılar,

Anadolu Üniversitesi ve Çağdaş Drama Derneği Eskişehir Şubesinin ortaklaşa düzenlediği 15. Uluslararası Eğitimde Yaratıcı Drama Seminerine hoş geldiniz. 1990 yılında kurulan Çağdaş Drama Derneği, düzenlediği uluslararası seminer ve kongrelerle birikimlerini bugüne taşımıştır. Anadolu Üniversitesi ise 50 yıldan beri bilim, kültür ve sanat etkinliklerine katkı sağlamayı ilke edinmiştir. Ev sahipliği yapmaktan gurur duyacağımız bu seminerin yurt dışından gelen konuklarını atölye sırasına göre tanıtmak istiyorum.

“Müzik, Hareket ve Drama” konusunda çalışacak olan Prof. Dr. Ulrike Jungmair.

“Özel Eğitim ve Drama” konusunda çalışacak olan Gertrud Auge.

“Masallar, Yaşam ve Drama” konusunda çalışacak olan Patrice Baldwin.

“Fiziksel Tiyatro ve Drama” konusunda çalışacak olan Roberta Secchi.

Ülkemizde drama eğitiminin gelişmesine büyük katkılar sağlamış olan Onursal Başkanımız Prof. Dr. İnci SAN. Hocamızdan aldığı görev ve sorumluluğu daha da ilerilere taşıyan Genel Başkanımız Yrd. Doç. Dr. Ömer ADIGÜZEL. Sizleri aramızda görmekten mutluluk duyuyoruz.

Şimdi açılış konuşmasını yapmak üzere Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Yaratıcı Drama Yüksek Lisans Anabilim Dalı Başkanı Yrd. Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK’ü konuşmalarını yapmak üzere davet ediyorum.

Bir “Oyunu Süreç” Daha Başlıyor!

Yrd. Doç. Dr. Ali Öztürk

Çağdaş Drama Derneği Eskişehir Şube Başkanı

Saygıdeğer davetliler ve katılımcılar,

Çağdaş Drama Derneği Eskişehir Şubesi ve Anadolu Üniversitesinin ortaklaşa düzenlediği 15. Uluslararası Eğitimde Yaratıcı Drama Seminerine hoş geldiniz.

1990 yılında kurulan Çağdaş Drama Derneği, düzenlediği uluslararası seminer ve kongrelerle birikimlerini yarınlara taşıyor. Bu seminer düzenlenirken 16. 17. seminerler şimdiden planlandı bile. Bu coşku, birikimin, paylaşımın ve ne kadar doğru işler yaptığımızın göstergesidir.

1985 yılından bugüne... Dile kolay... Bir koca kuşak... Bu kuşak ki, 1990’da Çağdaş Drama Derneğini, onlarca uluslararası ortaklıkları, yüzlerce hizmet içi ve dernek kurslarını, binlerce katılımcıyı yarattı. Yetmeyince de sayısı onu aşan kentte temsilcilikleri, İstanbul, İzmir ve Eskişehir Şubelerini oluşturdu. Kısacası drama bu gönül verenlerin sözleri de eylemleri de çoktu. Anadolu Üniversitesi ise 50 yıldan beri bilim, kültür ve sanat etkinliklerine katkı sağlamayı ilke edinmiş bir kurum. Ev sahipliği yapmaktan gurur duyacağımız bu seminerin yaratıcı drama alanına ve bizlere katkı sağlayacağını umuyorum.

Bu seminerimizin ana teması bilindiği gibi, “Yaşamda Drama Dramada Yaşam” odaklı olarak yürütülmüştür. Seminere konuşmacı olarak Onursal Başkanımız Prof. Dr. İnci San, Çağdaş Drama Derneği Genel Başkanı ve Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Ömer Adıgüzel, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Esmehan Ağaoglu, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Yüksel Kocadoru konuşmacı olarak katılacaklar. Kendilerine ayrı ayrı teşekkür ederim.

Atölye çalışmalarına eğitimci olarak da “Müzik, Hareket ve Drama” konusunda Prof. Dr. Ulrike Jungmair; “Özel Eğitim ve Drama” konusunda Gertrud Auge; “Masallar, Yaşam ve Drama” konusunda Patrice Baldwin; “Fiziksel Tiyatro ve Drama” konusunda Roberta Secchi katılacak ve uygulama odaklı çalışmalar yürüteceklerdir.

Bir yaşımı henüz yeni doldurmuş bir şube olarak Eskişehir’de Uluslararası seminer düzenlemek her anlamda Bizler için HEYECAN VE GÜÇ VERİCİ. Şube yönetim kurulunda görevli olan ya da olmayan ama hep yanımızda olanların emeklerine teşekkür ediyorum. Yalnız biz bize değildik onca işi bitirirken. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Yüksel Kocadoru başta olmak

üzere tüm çalışanlara teşekkür ediyorum. Afiş, yaka kartları ve çanta tasarımları için meslektaşım Yrd. Doç. Dr. Turgay Ünalın'a, konuk atölye liderleriyle yazışmalarımızı yapan Oylum Akkuş'a teşekkür ederim.

Bu seminerde baştan sona bizimle olan ve heyecanımızı paylaşan Çağdaş Drama Derneği Merkez Yönetim Kurulu üyelerimize ayrı ayrı teşekkür ederim.

Atölye çalışmalarımız bugün öğleden sonra başlayacak ve üç gün boyunca Eğitim Fakültesi'nde bulunan dört salonda eşzamanlı devam edecektir.

Ülkemizde yaratıcı drama eğitiminin gelişmesine büyük katkılar sağlamış olan Onursal Başkanımız Prof. Dr. İnci SAN hocamıza, hocamızdan aldığı görev ve sorumluluğu daha da ilerilere taşıyan Genel Başkanımız Yrd. Doç. Dr. Ömer ADIGÜZEL'e, Drama Yüksek lisans programının sürekliliğine ve seminerimize katkıları için Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Esmahan AĞAOĞLU'na ve her türlü sanat eğitimi alanına olduğu gibi seminerimize de önemli katkıları olan Eğitim Fakültesi Dekanımız Prof. Dr. Yüksel KOCADORU'ya teşekkür ederiz.

Son olarak da, seminerimizin ekonomik destekçisi "GELİŞİM EĞİTİM KURUMLARI"na, Eskişehir Şubesi Yönetim kurulu arkadaşlarıma ve "Birinci Halka" diye nitelendirdiğim, özverili genç arkadaşlarıma çok çok teşekkür ederim.

Biz biraz yorulduk,

Umarız siz tadını çıkarırsınız.

HEPİMİZ İÇİN GÜZEL OLSUN.

13.11.2009

Drama ve Yaşam İlişkisi

Yrd. Doç. Dr. Ömer Adıgüzel

Çağdaş Drama Derneği Genel Başkanı

Sayın Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü, Sayın Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı, Çok Değerli Konuklar,

Bir cumhuriyet şehri olan Eskişehir’de Anadolu Üniversitesi’nin bu güzel ortamında Eskişehir şubemizin organize ettiği 15. Uluslararası Eğitimde Yaratıcı Drama Semineri’ne hoş geldiniz. Sizleri içtenlikle selamlıyorum.

1985 yılından beri iki yılda bir düzenlenen ve 1990 yılından sonra da Çağdaş Drama Derneği tarafından yürütülen uluslararası eğitimde yaratıcı drama seminerlerimizden 15.si Anadolu Üniversitesi’nin katkılarıyla Eskişehir’de düzenleniyor. Seminerlerimiz 2008 yılına kadar Ankara’da iki yılda bir olarak organize edilmiş, daha sonra şube ve temsilciliklerimizin de açılması ve çoğalması ile birlikte gelen talepler üzerine yılda bir ve yılda ikişer kez olmak üzere düzenlenmeye başlamıştır.

Bu gelişim ve farklı zaman dilimlerinde ve farklı şehirlerde drama seminerlerimizi düzenleme düşüncemiz, geçmiş yıllarda düzenlenen seminerlerin amaç ve bakış açıları açısından farklı bir durumu oluşturmamaktadır. Geçmişte ya da günümüzde yaptığımız çalışmaların genel amacı yaratıcı dramayı başta eğitim sistemimiz olmak üzere yaygınlaştırmak, bu yaygınlaştırma eylemini gerçekleştirecek eğitimcileri yetiştirmek ve bu eğitimcileri de uluslararası deneyimlerle buluşturmak ve bilgilerini kuramsal ve uygulamalı olarak geliştirmektir. Düzenlediğimiz ve düzenleyeceğimiz seminer ve kongrelerimiz bu amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Kongre dedim çünkü 2008 yılından beri seminerimiz Ankara’da kongre boyutunda geniş bir katılımı düzenlenmiş ve değişik zaman dilimlerinde seminerin bir kongre niteliğinde düzenlenmesi düşüncesi oluşmuştur.

Bu yılki seminerimizin konusunu “Dramada Yaşam Yaşamda Drama” teması oluşturmaktadır. Dramanın genel tanımına baktığımızda içinde eylemin olduğu etkinlik olarak karşımıza çıkar. Bu eylemlerdeki çatışma durumları (dramatik durumlar) da bizleri yaşamla karşılaştırır. Ya da tersinden baktığımızda yaşamda karşılaşılan pek çok sorun önemli çatışmaları içinde barındırır ve bu çatışmalar gerçek ya da kurgusal da olabilir. Gerçek ya da kurgu hiç fark etmeden farklı ortamlarda ve farklı kişiler tarafından üstlenilen roller ile bu durumlar yeniden canlandırılır ve böylece bir yaratıcı drama süreci gerçekleştirilmiş olur. Özetle “Yaşam ile Drama” iç içe geçmiş ve drama çemberinde buluşmuşlardır.

Yaratıcı drama, insan, yaşam, oyun, kurgu, doğaçlama, rol ve çember odaklıdır ve çember hep yaşamı çağırır. Çemberin içinde olmak ve olmamak üzerine konuşulur, şarkılar söylenir, tiyatro oyunları veya edebi metinler yazılır. Çember aynı zamanda bir eylemi ve devinimi de içinde barındırır. Bizler sağ ve sol yanımıza bir göz ucuyla kısaca bakar, kimi zaman da yanımızdaki kişinin kim olduğuna bakmadan ellerinden tutarız. Ya çemberimize yeni birilerini alır, büyütürüz ya da bizler çemberin bir parçası oluruz. Çemberde birazdan oyun başlayacaktır, kurgu içerisindeki rollerimiz belirginleşecektir ve üstlenilen rollerin hakkını vererek canlandırmanın merkezinde oluruz. Gözlerimizi kapatıp açsak da kurgusal gerçek, farkında olalım ya da olmayalım aynı zamanda yaşamın kendisini oluşturur. Bu süreçte Dorothy Heathcote'nin vurguladığı gibi drama hem yaşama meydan okur, hem yaşamın kendisi olur hem de yaşama tam bir hazırlık niteliği taşır. Bu nedenle Eskişehir'de yapılan seminerimizin teması, "Yaşamda Drama-Dramada Yaşam," olarak belirlenmiştir.

Bu anlamın ikinci boyutunu yıllar önce 1987 yılında gerçekleştirilen ikinci uluslararası yaratıcı drama seminerimize bir gönderme yapmak oluşturur. 16-20 Kasım 1987 tarihleri arasında Alman Kültür Merkezi ve İngiliz Kültür Heyeti tarafından desteklenerek Ankara'da ikincisi düzenlenen uluslararası seminerin ana teması "Yaratıcı Drama ve Yaşamsal Önemi" dir. Bu seminere hocalarımız o zamanki unvanı ile Doç. Dr. İnci San ve Tamer Levent'in yanında John Hodgson, Marlies Krause, Haluk Şevket Ataseven, Prof.Dr. Sevda Şener, Prof.Dr. Raif Alın-açık, Prof.Dr. Neriman Samurçay, Doç. Dr. Şahin Yenişehirlioğlu, Dr. Tekin Özer-tem, Beklan Algan, Lale Gerger, İnci Gürbüzatik, Prof. Dr. Özdemir Nutku, Prof. Dr. Hans Wolfgang Nickel, Scott Richards ve Dagmar Dörger katılmışlar kuramsal ve uygulamalı çalışmalar yürütmüşlerdir. Bu seminerin en önemli özelliği çalışma sonucunda "Yaratıcı Drama ve Yaşamsal Önemi" başlıklı bir bildirgenin sunulmuş olmasıdır. Bu bildirgenin bazı maddelerini burada yeniden paylaşmak istiyorum. Bu paylaşımın özellikle Sayın hocam Prof. Dr. İnci San'a da bir sürpriz olacağını düşünüyorum. Bildirge özetle şu içeriği kapsıyor:

"...Türk, Alman ve İngiliz uzmanları olarak katıldığımız üç uluslu bu yılki seminer "Yaratıcı Drama ve Yaşamsal Önemi-Eğitimde Dramatizasyon II" başlığını taşıyordu. Beş günlük bu seminerde kuramsal ve uygulamalı çalışmalar boyunca yaratıcı dramanın yaşam içindeki geniş kullanım ve uygulama alanlarını yeniden tartıştık. Uygulamalı çalışmalar bu seminerin ağırlık noktasını oluşturuyordu (...) Şunu fark ettik ki; Türkiye'de yaratıcı drama konusunda üst düzeyde bir kuramsal düşünce varlığı bulunmaktadır. Uygulama alanında pilot çalışmalara başlanmıştır. 1987 seminerine katılımcıların sayıca ve geldikleri meslek ve ilgi alanlarındaki yaygınlığı, bu alanlar ve disiplinler arasındaki canlı, devingen, yoğun ve zenginleş-tirici etkileşimin varlığı; katılımın sürekliliği; katılan değişik aşamalarda öğren-